

Літаратуразнаўства

УДК 82–91:398(=161.3)

СЕМАНТЫКА-СЕМІЯТЫЧНЫ СТАТУС МІФАЛАГЕМЫ СУСВЕТНАЕ ЯЙКА Ў ФАЛЬКЛОРНАЙ СПАДЧЫНЕ БЕЛАРУСАЎ

М. А. Камарова,
*кандыдат філалагічных навук, дацэнт
кафедры раманскіх моў БДЭУ*

Паступіў у рэдакцыю 28.12.15.

UDC 82–91:398(=161.3)

SEMANTIC-SEMIOTIC STATUS OF MYTHOLOGEME THE WORLD EGG IN FOLKLORE HERITAGE OF THE BELARUSIANS

M. Kamarova,
*Candidate of Philology, Associate Professor
of the Chair of Romanic Languages of BSEU*

Received on 28.12.15.

У артыкуле прадстаўлены аналіз тэкстаў традыцыйных беларускіх фальклорных твораў, якія карэлююць наяўнасцю сувязі з міфалагемай *Сусветнага яйка*, у семантычным і семіятычным аспекце вобразаў і сімвалаў, матываў і сюжэтаў. Аўтарам разглядаюцца асаблівасці міфапаэтычных вераванняў і ўяўленняў беларусаў, што звязаны як з узнікненнем свету, яго прасторава-часовай мадэллю, так і побытавымі патрэбамі чалавека. Абгрунтоўваюцца прычыны метафарычнага пераносу і замацавання пэўных сэнсавых дамінантаў міфалагемы ў загадках, прыказках і прымаўках, а таксама ўстойлівасць семантыкі міфалагемы ў чарадзейных казках і касмаганічных легендах.

Ключавыя словы: традыцыйныя вераванні, міфалагема, Сусветнае яйка, прастора, час, семантыка, фальклорны твор.

The article presents text analysis of traditional Belarusian works of folklore which have semantic and semiotic correlation with the «Universal Egg» mythologeme in the following aspects: images and symbols, motifs and plots. The author considers the peculiarities of mythopoetic beliefs and ideas of the Belarusian people associated with the creation of the world, its space-time continuum, as well as person's daily needs. The author explains the ground of metaphorical transfer and fixation of certain notional dominants of the mythologeme in riddles, sayings and proverbs, as well as semantic consistency of the mythologeme in fairytales and cosmogonic legends.

Keywords: Traditional beliefs, mythologeme, Universal Egg, space, time, semantics, work of folklore.

З'яўляючыся ўніверсальным міфапаэтычным сімвалам, Сусветнае яйка трывала замацавалася ў традыцыйным светаўспрыманні розных народаў, перш за ўсё, у ідэі светастварэння. «Чалавек рэканструе свет тэарэтычна ў форме аповяду пра яго паходжанне, маючы задачу практычнага авалодання ім, – пісаў Е. Мелецінскі, – пры гэтым, рэканструе так, каб былі забяспечаны гарманічныя з ім адносіны» [1, с. 9]. Хутчэй за ўсё менавіта таму міф пра светастварэнне лічыцца асноўным базавым міфам практычна ў кожнай культуры. Даследчыкі працягваюць высвятляць асаблівасці функцыянавання як гэтага міфа, так і звязаных з ім міфалагем, як нейкіх састаўных частак міфа, яго асобных матываў, першасных ідэй-форм міфічнага вобраза ў розных традыцыях, паколькі іх разуменне садзейнічае ідэнтыфікацыі самабытнасці і культурнай аўтэнтычнасці кожнай нацыі.

Беларусы, як і іншыя ўсходнія славяне, амаль не захавалі ў чыстай форме ўласных касмаганічных міфаў, таму даследчыкі рэканструюць іх на аснове фальклорных тэкстаў. У розны час да гэтага пытання ў адпаведнасці з задачамі сваіх навуковых пошукаў звярталіся шматлікія беларускія міфалагі і фалькларысты, сярод якіх Т. Валодзіна, У. Конан, А. Ненадавец, С. Санько, Т. Шамякіна, І. Швед і інш.

Мэтай дадзенага даследавання з'яўляецца вывучэнне міфапаэтычных уяўленняў беларусаў адносна *Сусветнага яйка*, зафіксаваных у традыцыйных фальклорных творах розных жанраў у кантэксце культурнай ідэнтычнасці, функцыянальных асаблівасцей і ўзаемазвязі з іншымі міфалагемамі.

Яйка, знесенае чароўнай птушкай, – адзін з фрагментаў, які згадвае касмаганічную версію народаў свету. Міфы пра *Сусветнае яйка* распаўсюджаны і вядомы з глыбокай

архаічнасці. Яны з'яўляюцца часткай касмаганічных міфаў, сутнасць якіх у тым, што свет уяўляецца ўзнікшым з *Сусветнага яйка*, знесенага чароўнай птушкай або існаваўшага першапачаткова. Арнітаморфная суаднесенасць *яйка* мае прычыну: А. Бычковым прыведзены старажытны славянскі міф, паводле якога, узнікненне свету звязвалася з птушкамі, што з'явіліся непасрэдна з *Сусветнага дрэва*, а дакладней, з яго жалудоў: «З жалудоў Свяшчэнных *Нябесных Дубоў* вылупіліся дзве птушкі, гэтыя былі *вуткі-гогалі*. Яны сталі ныраць на дно Мора і даставаць са дна іл і пясок. Ілам яны склейвалі галінкі і лісце, упаўшыя з *Нябесных Дубоў* – будавалі гняздо-зямлю» [2, с. 15]. С. Санько згадвае рэшткі міфа, згодна з якім, «з *яйка*, скінутага птушкай на горку, вырастае дуб, які сімвалізуе *Сусветнае Дрэва*» [3]. Дэміургічная функцыя птушак, іх сувязь з міфалагемай *Сусветнага дрэва* і *Сусветнага яйка*, якія назіраюцца ў беларускай традыцыі, з'явіліся вынікам спробы нашых продкаў сістэматызаваць і ўпарадкаваць элементы разрозненага светаўспрымання. Пры гэтым з прычыны паралельнага існавання некалькіх міфаў пра светастварэнне немагчыма высветліць прыярытэтны і ўдакладніць існаванне птушкі-дэміурга да з'яўлення *яйка* (хаця гэтыя вынікае з тэксту). Звяртаюць на сябе ўвагу прыказкі, якія сведчаць на карысць першаснасці птушкі: *яйкі курыцу не вучаць; радзіла малайца – акурат як яйца; на сваім яйцы курыца гразі не бачыць* (ПіП) і інш., аднак яны могуць разглядацца ў кантэксце больш позняга метафарычнага асэнсавання міфалагемы *Сусветнае яйка* і ўзбагачэння / збяднення яе семантыкі. Тым больш, што знойдзены процілеглыя па сэнсе выслоўі (*разумнейшыя яйцы за куры, яйкі курыцу вучаць* (ПіП) і інш.).

Адзначым, што архаічнае разуменне светастварэння ўзнікала па аналогіі з нараджэннем чалавека або жывёлы, таму абгрунтаванай здавалася думка аб тым, што свет узнік у выніку чароўнага дзеяння, звязанага з самастварэннем з пэўнай субстанцыі – вылупіўся з *яйка*. Адсюль вынікае, што *яйка* з'явілася не дзеля сябе самога, яно – галоўнае сховішча разнастайнасці свету і яго першааснова.

Л. Вінаградава лічыць, што *яйка* як нельга лепш адпавядала падобным уяўленням з прычыны сваіх прыродных уласцівасцей [4, с. 36]. Да найбольш значных з іх трэба аднесці: эліпсападобную форму і няўстойлівасць;

двускладовасць рэчыва, схаванага ў ім (бялок, жаўток); бясформеннасць змешчаных кампанентаў; далікатнасць абалонкі (шкарлупенне) і яе непранікальнасць. Незвычайнасць *яйка* пакладзена ў аснову ўсходнеславянскіх загадак пра яго: *в одной квашне два притвора (теста)* (рус.); *в одной кадочке два тестца: одно хорошо, а другое лучше* (рус.); *полна бочечка вина – ни окошечка, ни дна* (укр.); *у беленькой бочачки два разные вина* (укр.); *у одной шклянцы баўтаецца, а ніяк не змяшаецца* (бел.) (Заг).

Міфалагічныя ўяўленні адносна птушынага *яйка* таксама будаваліся на знешніх аналогіях. Пры даследаванні славянскай мадэлі светабудовы А. Ненадавец выдзяляе ў ідэі светастварэння «ўспрымання *яйка* адзінай субстанцыяльнай асновай, з якой нараджаецца *трыадзіная зямная, водная і нябесная прастора*» [5, с. 34]. Аналагічнае тлумачэнне знаходзім у «Калевале»: «Из *яйца*, из нижней части, // Вышла мать-земля сырая; // из *яйца* из верхней части стал высокий свод небесный» (Кал.).

Старажытныя ўяўленні пра *Сусветнае яйка* ў кантэксце светастварэння закладзены таксама ў чарадзейных казках як першасных формах пераапрацоўкі міфаў. Заснавальнік тэорыі асноўнага міфа У. Тапароў узводзіў сюжэт усходнеславянскай казкі пра *Курачку Рабу* да матыву *Сусветнага яйка*, якое разбіваецца міфалагічным героем (мышкай). У казцы пра тры царствы герой накіроўваецца на пошукі трох царэўнаў у падземны свет, паслядоўна трапляе ў *меднае, сярэбранае і залатое* царствы (пар. шкарлупіна, бялок, жаўток). Кожная з прыгажунь дае герою па *яйку*, у якія ён па чарзе згортвае царствы, а затым «разгортвае», выбраўшыся назад і кідаючы *яйкі* на зямлю (Рам.). Магчымасць гэтага чарадзейнага дзеяння зыходзіць з наступных разважанняў: калі свет узнік з *яйка*, то можа быць у яго ж і сабраны. Так, на побытавым узроўні інтэрпрэтаваўся касмаганічны міф, які ўказваў на наяўнасць змешчанага ў *яйку* такой субстанцыі, якая можа пераўтварацца з хаатычнага становішча ва ўпарадкаванае і наадварот. Гэтаму павінна адпавядаць і структура або мадэль сусвету. А магчымасць казачных герояў набываць розныя часткі гэтай структуры падтрымлівае думку аб тым, што створаны сусвет уяўляўся не ізаморфным, а падзеленым на часткі, якія былі непарыўна звязаны паміж сабой і маглі нагадваць субстанцыю, з якой з'явілася.

Сведчанні наконт мадэлі сусвету таксама рэканструюцца з семантыка-семіятычнага кампанента міфалагемы *Сусветнае яйка*: з ім старажытныя славяне асацыявалі пабудаваны Сусвет, лічучы, што «шалупайкі – гэта неба, плеўка – аблокі, бялок – вада, жаўток – зямля» [6, с. 214]. Прыпадабненне свету да яйка засноўвалася, на думку А. Ненадаўца, на знешняй аналогіі і ўзнікла, калі «ў сьвядомасці ўсталявалася геліацэнтрычная мадэль Сусвету» [5, с. 34]. Л. Машчэнская, аналізуючы казку пра *Курачку Рабу*, бачыць у яе сюжэце глыбінны пласт міфапэатычных паданняў пра касмаганічную мадэль свету, падзеленага на верхні, сярэдні і ніжні. Пры гэтым сярэдні свет (Зямлю) ўвасабляюць дзед, баба і Курачка Раба, ніжні свет (апраметную) – мышка, а верхні свет – залатое касмічнае яйка [7, с. 67].

Распаўсюджанне хрысціянства паўплывала на касмаганічныя вераванні старажытных беларусаў, таму ў больш позніх фальклорных творах пазначаецца, што сусвет быў створаны *Богам*. Між тым семіятычны статус міфалагемай *Сусветнае яйка* не страчваецца. У выніку арганічнага спалучэння старажытных язычніцкіх вераванняў з новым рэлігійным вучэннем яйка пераўтварылася ў хрысціянскі сімвал. Адзначым, што і ў той час асацыятыўнае падабенства зямлі з яйкам працягвала захоўвацца, аб чым сведчыць наступны фальклорны тэкст: «Рабіў Бог зямлю. Выгладзіў, выдзелаў – любя паглядзець. Гладзенькая, кругленькая. Як шпакова *яйка*» (ЛіП).

Хрысціянская велікодная сімволіка яйка ўвасабляе ідэю ўваскрэшэння і разумеецца ў кантэксце пашырэння семіятычнага статусу міфалагемы, што было звязана з фарміраваннем больш высокага абстрактнага ўзроўню светапогляду. Вядомая з глыбокай архаічнасці сімволіка яйка як архетыпа *першабыцця*, пачатку жыцця, неразгорнутай універсальнай патэнцыі і пачатку ўсіх пачаткаў універсальнай і прасочваецца ў шматлікіх традыцыях (пар. лац. *ab ovo* (з яйка, з самага пачатку), *omne vivum ex ovo* (усё жывое з яйка), бел. *як з яйца так і да канца*). Гэта ўспрыманне яйка пакладзена ў аснову яго хрысціянскай сімволікі, якая пашырылася ідэяй вечнага, а значыць, бясконцага жыцця. Закадзіраваная ў яйку і ўзгаданая ў кожным велікодным цыкле магчымасць узнаўлення і адраджэння ўзбагаціла аксіялагічныя здабыткі чалавецтва і садзейнічала пераасэнсаванню месца чалавека на зямлі, яго пошукаў,

імкненняў і спадзяванняў, як каштоўнасных, так і побытавых, звязаных з рознымі бакамі жыцця.

А. Афанасьеў сведчыць, што ў вачах народа «яйка, асабліва – чырвонае, велікоднае, атрымала значэнне сродка, які надзяляе ўрадлівасцю і здароўем. На Вялікдзень сяляне ставяць на стол бочку з зернем, закопваюць у яе яйка, і зерне гэтае берагуць для пасеву; ідучы сеяць лён, кладуць у мяшок, напоўнены насеннем, яйкі, а пры пасеве канпель раскідваюць па полю яечнае шкарлупенне з такімі словамі: «Радзі, Божа, каноплі белы, *як яйкі*» [8, с. 273]. Уяўленні пра міфічнае светаўзнікненне з яйка былі настолькі архетыпічнымі, што чалавек імкнуўся скарыстоўваць яйка ў гомеапатычнай магіі. Семантыка велікодных як значна шырэй: пафарбаваныя і асвячоныя ў царкве яйкі служаць галоўнай рытуальнай ежай, таму што хрысціяне ўспрымаюць велікодны пост як бы «смерцю», а само свята «новым жыццём», сімвалам якога і выступае яйка.

Агульнавядомай з'яўляецца дзіцячая гульня-забаўлянка на Вялікдзень, згодна з якой «дзеці біліся ў яйкі – у каго мацнейшае, пасля чаго іх з'ядалі, а шкарлупенне закопвалі ў зямлю» (Левк.). Не выключана, што гульня ўзнікла з тых рытуальных дзеянняў дарослых, якія былі вядомыя і распаўсюджаныя некалі раней, а з часам страцілі свой сэнс, які быў звязаны з выпусканнем на волю схаванай у яйку да пары да часу жыццятворнай сілы [9, с. 578].

У гэтым кантэксце міфалагема *Сусветнае яйка* можа ўспрымацца як пэўны хранатоп, бо экстрапалюе і сумяшчае не толькі прасторавыя, але і часавыя параметры (напр., «дарагое яечка да Вялікадня»), перад усім, праз бінарную апазіцыю *пачатак / канец*. Нагадаем, што, паводле чарадзейных казак, смерць *Кашчэя Бессмяротнага* захоўвалася ў яйку, якое, між іншым, лічыцца вельмі надзейным месцам яе захавання. Таму ў казцы «Івашка-мядзвежае вушка» Кашчэй смела паведамляе: «Маёй смерці нету. Мая смерць: у моры скрыня, а ў скрыні заяц, а ў зайцы вутка, а ў вутцы яйцо. Вот то мая смерць!» (Рам.). Такім чынам, яйка сімвалізуе як пачатковую, так і канчатковую фазу касмагенэзу ў пэўным касмалагічным цыкле.

Цыклічнасць часу, якую пазначае яйка ў бінарнай апазіцыі *жыццё / смерць*, мае на ўвазе закодзіраваць магчымасць адраджэння і аднаўлення на іншым больш высокім

узроўні. А яйка, якое змяшчае ў сабе смерць Кашчэя, становіцца адначасова і сродкам кіравання *лёсам* і *часам* сусветнага зла. Матэрыя пераадолення жыцця смерцю ў кантэксте бяскончасці, а смерці – жыццём высвятляецца праз загадку «*Жывое народзіць мёртвае, а мёртвае народзіць жывое*» (Заг), дзе разгадка – курыца і яйка. Мёртвае з пачатку яйка дае пачатак новаму жыццю. Так і Кашчэй: яго смерць у мёртвым яйку, але затым яйка замяняецца або ўзнаўляецца, і для раўнавагі сусвету ўзнікае новы Кашчэй.

Цікавым у згаданым казачным сюжэце здаецца і тое, што яйка ў ім – увасабленне ўразлівай цэласнасці, абароненай даволі далікатнай абалонкай. Сапраўды, яйка ў казцы старанна ахоўваецца: спачатку моцны дуб, пад дубам скрыня, у скрыні заяц, у зайцы качка, а ў ёй яйка. Трэба адзначыць, што надзвычай далікатная, але разам з тым незнішчальная шкарлупіна сімвалізавала ў старажытных неўміручасць душы, таму яйкі знаходзілі ў мностве старажытных пахаванняў. Вядомы беларускі звычай «пакідаць яйкі на курганах і могілках, качаць іх там наўкрыж» [9, с. 578] звязваецца з прыпісаннем яйку магічных здольнасцей па часоваму ажыўленню мёртвых, а значыць, пераадоленню мяжы паміж светамі.

Залежнасць чалавека ад прыроды ўплывала на імкненне да сінкрэтычнага з ёй існавання. У асобных беларускіх традыцыйных рытуальна-абрадавых дзеяннях, накіраваных на забеспячэнне гаспадарчых і побытавых патрэбаў, архаічныя міфы працягваюць сваё існаванне, хаця і ў значна мадыфікаванай форме. Семантыка міфалагемы *Сусветнае яйка* пашыралася за кошт згладжвання некаторых міфалагічных уяўленняў, таму што на іх язычніцкую тканіну напластоўваліся хрысціянізаваныя элементы, здзяйснялася іх прыстасаванне да новых абставін. Верагодна, узнікненне свету і яго ідэальная мадэль падсвядома згадваліся нашымі продкамі кожны каляндарны цыкл, асабліва ў яго пачатку, звязаным з сельска-гаспадарчай працай. Рэпрадуцыйная патэнцыя яйка не магла не выкарыстоўвацца ў апатрапеічных мэтах, але пераважна ў акцыянальным аспекце. Так, на веснавой сяўбе «сялянін праходзіў толькі некалькі баразён – тры-чатыры, закусваў хлебам і сырам, даваў крыху хлеба валам, “каб яны былі спасныя”, а яйка закопваў там жа ў баразне – рабіў пачостку Маці-Зямлі, каб яна была ласкава ды

добра ўрадзіла збожжа, усюды было поўна, як тое яйцэ» (Міф).

Асацыяваная з цыклічнай зменай часу міфалагема *Сусветнае яйка* дапаўнялася новым сэнсам у кантэксте веснавога адраджэння прыроды. Яйка стала неад’емным рытуальным прадметам веснавога абрадавага комплексу. Сярод зафіксаваных у беларускай традыцыі звычайна асобна вылучаюцца тыя, што звязаны з чысцінёй і святасцю яйка, сімвалізацыяй ім жыццядайнасці і ўрадлівасці. Па словах сялянкі, «калі пачынаюць сеяць, то ў каробку сыплюць зерне і кладуць курынае яйка, хрысцяцца і тады пачынаюць сеяць. *Яйцо кладуць, каб не было травы*» (ФсРр). Па сведчанні Б. Рыбакова, «без *яек* увогуле не абыходзіліся веснавыя аграрна-магічныя дзеянні» [10, с. 214]. Асобна ў гэтым кантэксте вылучаюцца магічныя дзеянні з *яйка* на Юр’е. Варта прывесці выказанае С. Санько меркаванне наконт вобразу самога Юр’я, што вынікае з семантыкі міфалагемы *Сусветнага яйка*: «Юрай заступіў месца нейкага пэрсанажа архаічнай міфалогіі, які самым непасрэдным чынам быў звязаны з пачатковымі стадыямі ўтварэння Сусвету. На гэта, паміж іншага, паказвае істотная роля *яйка* ў рытуалах, прымеркаваных да Юр’ева дня» [3]. Апісанне аднаго з такіх магічных актаў прыводзіцца Ю. Крачкоўскім: «Узяўшы ў рукі *яйкі* па колькасці коней, якія выводзіліся на начлег, гаспадар тройчы абыходзіў хлеб. Затым клаў *яйкі* пад парог і, перахрысціўшыся, ступаў да коней са словамі: «Прышла Юр’ева раса, не дам вам аўса». Тройчы паглядзіўшы каня па крыжовіне, выводзіў яго са стойла, стараючыся пры гэтым менавіта правай нагой ступіць на парог, пад якім ляжалі *яйкі*» (Крачк.). Акрамя Юр’ева дня яйка лічылася галоўным сімвалам Вялікдня. Вялікодныя яйкі на Палессі качалі па полі з мэтай спрыяння ўраджаю ўжо і пасля свята. Трэба адзначыць, што ў рытуальных дзеяннях выкарыстоўвалася само *яйка*, прыклады вербалізацыі міфалагемы (згаданне ў песнях, замовах) не знойдзены ў фальклорных тэкстах.

Праведзенае даследаванне дазваляе сцвярджаць, што семантыка-семіятычны статус міфалагемы *Сусветнае яйка* грунтуецца на касмаганічных уяўленнях старажытных беларусаў і звязаны з закадзіраванай у ім дэміургічнай патэнцыяй, якая выяўляе пачатак, таямніцу і бяскончасць быцця ў прасторавым і часавым вымярэнні. Асацыятыўныя сувязі ў складзе гэтых вераванняў

узнікалі па аналогіі і падабенстве прыродных уласцівасцей птушынага яйка, якія былі экстрапаляваны перш за ўсё на прастору, час, а потым і на аксіалагічны кантэкст. Адзначаная міфалагема ў пэўным сэнсе сінанімічна міфалагеме *Сусветнае дрэва*, паколькі выступала ў якасці яго атрыбута, уяўляючы сабою асобныя кампаненты адзінага міфалагічнага кантэксту, звязанага з узнікненнем сусвету і яго мадэллю. Асаблівасці функцыянавання міфалагемы *Сусветнае яйка* ў беларускай традыцыі звязаны з узнікненнем на яе аснове асобных вобразаў, матываў і сюжэтаў такіх фальклорных жанраў, як чарадзейныя казкі і касмаганічныя легенды.

ЛІТАРАТУРА

1. *Мелетинский, Е. М.* О литературных архетипах / Е. М. Мелетинский – М. : РГГУ, 1994. – Вып. № 4. – 136 с.
2. *Бычков, А.* Энциклопедия языческих богов. Мифы древних славян / А. Бычков. – М. : Вече, 2001. – 397 с.
3. *Санько, С.* Вобраз сьв. Юр'я ў беларускім фальклёры й ягоныя міталагічныя папярэднікі / С. Санько // Беларуская культурная традыцыя. – [Электронны рэсурс]. – Мінск, 2007. – Рэжым доступу: <http://jivebelarus.net/culture/belarusion-culture-tradition.html?page=10> – Дата доступу: 19.12.2015.
4. *Виноградова, Л. Н.* «Родила Оленька ребенка. Без рук, без ног – одна головенка»: яйцо в славянской мифологии и магии / Л. Н. Виноградова // *Славяновед.* – 2011. – № 6. – С. 34–42.
5. *Ненадавец, А. М.* Сілаю слова. Чорная і белая магія / А. М. Ненадавец. – Мінск: Беларусь, 2002. – 350 с.
6. *Антонян, Ю. М.* Миф и вечность / Ю. М. Антонян. – М. : Логос, 2001. – 464 с.
7. *Мощенская, Л. Г.* У истоков народного слова: семантика и структура сказки «Курочка Ряба» / Л. Г. Мощенская // *Studia Wschodniostowiańskie.* – Białystok, 2003. – Т. 3. – С. 63–70.
8. *Афанасьев, А. Н.* Поэтические воззрения славян на природу: в 3 т. / А. Н. Афанасьев. – М., 1865–1869 (репринт – М. : Индик, 1994). – 800 с.
9. Беларуская міфалогія: Энцыклапедычны слоўнік / С. Санько, Т. Валодзіна, У. Васілевіч і інш. – Мінск : Беларусь, 2004. – 592 с.
10. *Рыбаков, Б. А.* Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М. : Наука, 1981. – 608 с.

КРЫНІЦЫ ФАЛЬКЛОРНЫХ ТЭКСТАЎ

- Заг. – Загадкі / склад. М. Я. Грынблат, А. І. Гурскі; рэд. тома А. С. Фядосік. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972. – 448 с.
- Кал. – Калевала. Карело-финский народный эпос: Избранные руны. – СПб. : ИнКА, 1992. – С. 6.
- Крачк. – *Крачковский, Ю. Ф.* Быт западно-русского селянина / Ю. Ф. Крачковский. – М. : Изд-во имп. об-ва истории древностей России при Моск. ун-те, 1874. – 212 с.
- ЛіП – Легенды і паданні / склад. М. Я. Грынблат і А. І. Гурскі; рэд. тома А. С. Фядосік. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – С.40.

Яйка прадстаўлена ў акцыянальным, а не вербальным кампаненце веснавога цыклу рытуальна-абрадавага комплексу, яно сімвалізуе *адноўленую жыццёвую сілу і ўрадлівасць*, што вынікае з семантыкі міфалагемы. Семіятычны патэнцыял міфалагемы з'явіўся крыніцай метафарычных пераносаў, якія зафіксаваныя ў большай ступені ў беларускіх прыказках, прымаўках і загадках, у тых фальклорных формах і жанрах, якія дазваляюць прасачыць шляхі пераарыентацыі мовы як сродку перадачы інфармацыі ў сапраўды паэтычныя формы, што валодаюць якасцямі мастацтва як самастойнай знакавай сістэмы.

REFERENCES

1. *Meletinskiy, Ye. M.* O literaturnykh arkhetipakh / Ye. M. Meletinskiy – M. : RGTU, 1994. – Vyp. № 4. – 136 s.
2. *Bychkov, A.* Entsiklopediya yazycheskikh bogov. Mify drevnikh slavyan / A. Bychkov. – M. : Veche, 2001. – 397 s.
3. *Sanko, S.* Vobraz sv. Yurya u belaruskim falklyory i yagonyya mitalyagichnyya papyaredniki / S. Sanko // *Belaruskaya kulturnaya tradytsuya.* – [Elektronny resurs]. – Minsk, 2007. – Rezhym dostupu: <http://jivebelarus.net/culture/belarusion-culture-tradition.html?page=10>. – Data dostupu: 19.12.2015.
4. *Vinogradova, L. N.* “Rodila Olenka rebyonka. Bez ruk, bez nog – odna golovyonka”: yaytso v slavyanskoy mifologii i magii / L. N. Vinogradova // *Slavyanoved.* – 2011. – № 6. – S. 34–42.
5. *Nenadavets, A. M.* Silayu slova. Chornaya i belaya magiya / A. M. Nenadavets. – Minsk: Belarus, 2002. – 350 s.
6. *Antonyan, Yu. M.* Mif i vechnost / Yu. M. Antonyan. – M. : Logos, 2001. – 464 s.
7. *Moshchenskaya, L. G.* U istokov narodnogo slova: semantika i struktura skazki «Kurochka Ryaba» / L. G. Moshchenskaya // *Studia Wschodniostowiańskie.* – Białystok, 2003. – T. 3. – S. 63–70.
8. *Afanasyev, A. N.* Poeticheskiye vozzreniya slavyan na prirodu: v 3 t. / A. N. Afanasyev. – M., 1865–4869 (reprint – M. : Indrik, 1994). – 800 s.
9. *Belaruskaya mifalogiya: Entsyklopedychny slounik / S. Sanko, T. Valodzina, Y. Vasilevich i insh.* – Minsk : Belarus, 2004. – 592 s.
10. *Rybakov, B. A.* Yazychestvo drevnikh slavyan / B. A. Rybakov. – M. : Nauka, 1981. – 608 s.

SOURCES OF FOLKLORE TEXTS

- Zag. – Zagadki / sklad. M. Ya. Grynblat, A. I. Gurski; red. toma A. S. Fyadosik. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1972. – 448 s.
- Kal. – Kalevala. Karelo-finskiy narodnyy epos: Izbrannyye runy. – SPb. : InKA, 1992. – S. 6.
- Krachk. – *Krachkovskiy, Yu. F.* Byt zapadno-russkogo selyanina / Yu. F. Krachkovskiy. – M. : Izd-vo imp. ob-va istorii drevnostey Rossii pri Mosk. un-te, 1874. – 212 s.
- LiP – Legendy i padanni / sklad. M. Ya. Grynblat, A. I. Gurski; red. toma A. S. Fyadosik. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1983. – S. 40.

Левк. – *Левкиевская, Е.* Мифы русского народа / Е. Левкиевская. – М. : Астрель, 2002. – 528 с.

Міф. – Міфалогія. Духоўныя вершы / А. М. Ненадавец [і інш.]; навук. рэд. А. С. Фядосік. – Мінск : Беларуская навука, 2003. – 471 с.

ПіП – Прыказкі і прымаўкі ў дзвюх кнігах, кн. 1 / склад., сістэматызацыя тэкстаў, уступ, артыкул і камент. М. Я. Грынבלата ; рэд. тома А. С. Фядосік. – Мінск : Навука і тэхніка, 1976. – 616 с.

Рам. – *Романов, Е. Р.* Белорусский сборник / Е. Р. Романов. – Киев : Тип. Малкина, 1901. – Вып. VI. – С. 340–347.

ФсРр – Фальклорна-этнаграфічная спадчына Рэчыцкага раёна / уклад., сістэматызацыя, тэкстал. праца, уступ. арт., рэдаг. І. Ф. Штэйнера, В. С. Новак. – Мінск : ЛМФ «Нёман», 2002. – С. 267.

Levk. – *Levkiyevskaya, Ye.* Mify russkogo naroda / Ye. Levkiyevskaya. – M. : Astrel, 2002. – 528 s.

Mif. – Mifalogiya. Dukhounyya vershy / A. M. Nenadavets [i insh.]; navuk. red. A. S. Fyadosik. – Minsk : Belaruskaya navuka, 2003. – 471 s.

PiP – Prykazki i prymauki u dzvyukh knigakh, kn. 1 / sklad., sistematzatsyya tekstau, ustup. artykul i kament. M. Ya. Grynblata ; red. toma A. S. Fyadosik. - Minsk : Navuka i tekhnika, 1976. – 616 s.

Ram. – *Romanov, Ye. R.* Belorusskiy sbornik / Ye. R. Romanov. – Kiyev : Tip. Malkina, 1901. – Vyp. VI. – S 340–347.

FsRr – Falklorna-etnagrafichnaya spadchyna Rechytskaga rayona / sklad., sistematzatsyya, tekstal. pratsa, ustup. art., redag. I. F. Shteynera, V. S. Novak. – Minsk : LMF «Nyoman», 2002. – S. 267.

Весті БДПУ